

*До разової спеціалізованої вченої ради по
захисту дисертації на здобуття ступеня
доктора філософії у Дніпровському
національному університеті імені Олеся Гончара
49045, м. Дніпро, просп. Науки, 72*

РЕЦЕНЗІЯ
на дисертацію доктора філософії
за спеціальністю 054 – Соціологія
Величковського Руслана Владиславовича
«Конструювання та відтворення соціального порядку українського
суспільства в умовах медіатизації політики»,
рецензента, кандидата соціологічних наук, доцента, доцента
кафедри політології, соціології та публічного управління
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара
Бойко Вікторії Анатоліївни

Актуальність теми дисертаційного дослідження. У сучасному українському суспільстві процеси медіатизації політики набувають дедалі більшого значення, впливаючи не лише на політичну комунікацію, а й на механізми конструювання та відтворення соціального порядку. В умовах інформаційного перенасичення, цифровізації та зростання ролі медіа як інституцій, що формують суспільні уявлення, політичні меседжі дедалі частіше стають інструментами соціального впливу, нормалізації поведінкових моделей та легітимації владних практик.

Особливої актуальності тема набуває в контексті трансформацій українського суспільства, спричинених війною, реформами, змінами політичного ландшафту та зростанням ролі соціальних медіа. Медіатизація політики не лише змінює форми політичної участі, а й впливає на соціальні структури, ідентичності та уявлення про норми і порядок. У цьому контексті дослідження механізмів конструювання соціального порядку через медіа є надзвичайно важливим для розуміння сучасних соціальних процесів в Україні.

Таким чином, дисертація є не лише науково обґрунтованим дослідженням, а й важливим внеском у розуміння сучасних соціальних процесів, що мають безпосереднє значення в актуальних українських реаліях.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційна робота виконана на кафедрі політології, соціології та публічного управління Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, відповідно до плану науково-дослідних робіт кафедри політології, соціології та публічного управління факультету суспільних наук і міжнародних відносин Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара та в межах наукових тем: «Українське суспільство в умовах цифрової трансформації: виклики, тенденції, можливості» (№ держреєстрації 0122U001290), «Особливості формування сталої (консолідованої) демократії в Україні: теоретико-методологічний, політикоінституційний та політико-комунікаційний виміри» (№ держреєстрації 0122U001332), а також відповідно до Переліку пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науковотехнічних розробок на період до 31 грудня року, наступного після припинення або скасування воєнного стану в Україні, затверджених постановою Кабінету Міністрів України № 476 від 30.04.2024 р.; Переліку пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 2023 року, затверджених постановою Кабінету Міністрів України № 942 від 07.09.2011 р.; Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», схваленої Указом Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015; Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 14.09.2020 р. №392/2020; Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15.05.2013 р. № 386-р.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертаційне дослідження складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел

(325 найменувань, з них 174 – іноземною мовою). Обсяг основної частини дисертації – 243 сторінки).

У вступі обґрунтовується актуальність обраної теми, формулюються мета, завдання, об'єкт і предметне поле дисертаційного дослідження, окреслюється наукова новизна, практична значущість роботи, подаються дані щодо апробації результатів дослідження та публікацій.

У першому розділі дисертації здобувач проводить ретельний історико-генетичний огляд теоретичних наробок від класиків соціологічної думки (С. Хантінгтон, Д. Белл, Й. Масуда, Е. Тоффлер) до сучасних дослідників медіатизації (Ф. Ессер, Є. Стрьомбек, С. Хьярвард), які розкривають сутнісні характеристики базових концептів предметного поля, а саме – «медіатизація політики» й «соціальний порядок».

Вдалою є спроба Р. Величковського застосування принципів «інтегрованої методологічної стратегії, що поєднує різноманітні підходи та методи» для «дизайна дослідження» (Р.В.) у вивченні багатогранного феномену медіатизації (стор. 64). Заслуговує на увагу і обґрунтування емпіричної складової у наведеному долідницькому проекті (стор. 70-78). Таким чином, дисертант намагається верифікувати теоретичні результати і комплексно вирішити поставлені дослідницькі завдання.

У другому розділі дисертаційної роботи проводиться ретельний аналіз медіатизації політичної сфери сучасного українського суспільства, а саме контекстуальним умовам, які виступають простіром для медіатизації у соціально-політичній сфері українського суспільства. Автор достатньо вдало обґрунтовує позицію на підставі проведеного дослідження, що медіатизація політичної сфери в Україні відбувається нерівномірно, що проявляється у вигляді значного цифрового розриву між різними групами населення та регіонами країни. Цей розрив, зумовлений нерівномірністю доступу до якісного інтернет-зв'язку, цифрових технологій та цифрової грамотності, створює суттєві перешкоди для повноцінної участі громадян у нових формах політичної комунікації та громадянської активності, поглиблюючи існуючу

соціальну нерівність. Таким чином, нерівномірність медіатизації стає важливим чинником, що впливає на конструювання та відтворення соціального порядку в Україні.

Саме у **третьому розділі** дисертації, на підставі емпіричних даних (результатів авторського соціологічного дослідження, вторинних соціологічних даних і статистичних показників) Р. Велічковський характеризує вплив медіатизації політики на конструювання та відтворення соціального порядку в Україні. На особливу увагу у даному розділі заслуговує авторська модель впливу медіатизації на конструювання та відтворення соціального порядку в Україні. Ця модель підкреслює, що медіатизація впливає на всі рівні суспільної системи – від медіа-ландшафту (структури медіасередовища) до політичної комунікації (форм та способів взаємодії між політичними акторами та громадянами) та соціального порядку (соціальних норм, цінностей, ідентичностей, інститутів) (стор. 184). Автор обґрунтовує принципову можливість застосування цієї моделі для аналізу глибинних механізмів організації суспільства де ключову роль відіграє логіка медіатизації. На підставі проведеного аналізу автор сформулював низку практичних рекомендацій, спрямованих на ефективне управління процесами медіатизації в інтересах сталого розвитку українського суспільства та зміцнення національної безпеки. У такому контексті у дослідженні, здійсненому Русланом Величковським, цікавою є не тільки методологічна складова, а й можливість практичного застосування.

Повнота викладу результатів дисертаційного дослідження в опублікованих працях. Основні результати та висновки дисертаційного дослідження відображено у 3 наукових публікаціях, які входять до переліку наукових фахових видань України.

Матеріали дисертації пройшли відповідну апробацію, яку засвідчують 4 праці за результатами наукових конференцій і виступів. Аналіз представленого рукопису дисертації та наукових публікацій дає підстави констатувати ідентичність публікацій та основних положень дисертації. Це

надає автору дисертаційної роботи право публічного захисту дисертації на здобуття ступеня доктора філософії.

Сукупність усіх публікацій відображає викладені в дисертації результати дослідження, що відповідає вимогам пп.8, 9 вимог «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

Відомості про дотримання академічної доброчесності. У дисертації та наукових публікаціях Руслана Величковського порушень академічної доброчесності не виявлено.

Зауваження та дискусійні положення щодо змісту дисертації. Незважаючи на загалом позитивну оцінку дисертаційного дослідження, слід звернути увагу на окремі положення роботи, які викликають наукову дискусію та потребують додаткового уточнення або аргументації. Вказані зауваження не знижують загального рівня дослідження, проте є важливими для подальшого вдосконалення теоретичних і методологічних аспектів, порушених у дисертації.

1. Автор, розкриваючи поняття політичної комунікації і політичного дискурсу використовує однакові характеристики (гейміфікація, персоналізація, тощо), слід було б пояснити, що дає підстави для такої екстраполяція, враховуючи, що ці ознаки застосовуються до феноменів різного рівня.

2. У підрозділі 2.3 автор зосереджується на змістовному та формальному аналізі політичних дискурсів, що розгортаються на різних медійних платформах в Україні і звертає увагу на появі експертного дискурсу. Цілком погоджуємось з твердженням автора про те, що цей різновид дискурсу «набуває особливої значущості в умовах сучасних конфліктів, зокрема, російсько-української війни» (стор. 135), втім вважаємо недостатньою просту фіксацію його наявності в українському медіа-просторі. Відтак, добре було б

отримати пояснення щодо характеру експертного знання у медійному полі України: які тенденції тут спостерігаються? Чи змінюють алгоритми соціальних мереж природу експертного знання?

3. Досліджуючи вплив медіатизації політичної сфери на конструювання та відтворення соціального порядку в Україні, (п.3.3), автор звертається до окремих кейсів (ставлення до мови, гендерні ролі, корупція, волонтерство, громадянська активність, патріотизм, національна ідентичність), які на його думку ілюструють формування соціальних норм та цінностей. У цьому зв'язку варто було б конкретизувати, про які саме цінності йдеться, наприклад, в кейсі «ставлення до мови» або «корупція»?

4. У вступі актуальність теми розкрита вельми абстрактно без відповідного пояснення необхідності саме соціологічного розуміння впливу медіатизації політики на конструювання та відтворення соціального порядку в сучасній Україні. Відтак, потребує більш чіткого обґрунтування *проблемна ситуація*, яка викликала необхідність звернення до досліджуваної Р. Величковським тематики, особливо її *гносеологічний аспект*. Зокрема, доцільним було б вказати, в чому конкретно на думку автора полягають наявні концептуальні прогалини у сьогоденній рефлексії соціального порядку і в який методологічні оптиці (через який корпус інноваційних підходів, теорій з акцентом на авторський синтез) варто операціоналізувати концепт «соціальний порядок», який зазнає суттєвих змін під впливом медіатизації.

5. Не зовсім доречною вбачаються композиційна побудова дисертаційної роботи: п. 2.2 «Трансформації ландшафту сучасної політичної комунікації: світовий та український досвід» і п. 3.1 «Трансформація інститутів влади та громадянського суспільства під впливом медіатизації» – змістовно майже тотожні, в обох йдеться про специфіку політичної комунікації, а отже не зовсім зрозумілим є принцип, за яким автор здійснює стилістичне й концептуальне розмежування.

Незважаючи на ці зауваження здобувач вирішив поставленні завдання. Робота має обґрунтовану і логічну структуру і вказані зауваження не

знижують цінність роботи і можуть розглядатися скоріше як побажання для подальшого дослідження обраної теми

Висновки про відповідність дисертації встановленим вимогам.

Таким чином, дисертація Руслана Владиславовича Величковського на тему «Конструювання та відтворення соціального порядку українського суспільства в умовах медіатизації політики» є самостійною, завершеною кваліфікованою працею, яка повною мірою відповідає сучасному рівню соціологічної науки, містить обґрунтовані результати проведених наукових розробок, що мають важливе значення для подальшого розвитку в Україні наукової галузі 05 – Соціологія. Автор продемонстрував вміння науково мислити, системно аналізувати теоретичний матеріал і фактичні дані та здійснювати узагальнення.

Отже, дисертація Руслана Владиславовича Величковського на тему «Конструювання та відтворення соціального порядку українського суспільства в умовах медіатизації політики», яка подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 05 – Соціологія за спеціальністю 054 – Соціологія повною мірою відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 05 – Соціологія за спеціальністю 054 – Соціологія.

Рецензент:

Кандидат соціологічних, доцент,
доцент кафедри політології, соціології та
публічного управління Дніпровського
національного університету імені Олеся Гончара

Вікторія БОЙКО

В.О. першого проєкту

*Валентина
Сіліз-Богдана*